

Kultura ortografie v Chemických listech, aneb Co v Instrukcích pro autory není

Je toho hodně ke čtení v Instrukcích pro autory a já chápu, že to leckoho odrazuje. Dokonce je to myslím text natolik obsáhlý, že značná část autorů se jeho četbou neobtěžuje. Měli by ale pochopit, že ignorováním závazných pravidel pro tvorbu rukopisu nesmírně komplikují práci nám redaktorům a neměli by se divit, pokud jim jejich dílo „hodíme na hlavu“ k přepracování. Jinak než důsledným respektováním Instrukcí zatím autoři bohužel ke správné formě nedospějí. Napodobování („opisování“) formy textu ze starších čísel našeho časopisu může trochu pomoci, ale Instrukce jsou nenahraditelné. Dosvědčuji, že na zasedáních redakčního kruhu občas dochází k velmi temperamentním projevům nevole některých redaktorů, pohoršující se nad lajdáckou formou příspěvků – ba i nějaké to hrubší slovo zazní.

Možná se v budoucnu rozhodneme vytvořit pro Chemické listy vlastní templát, který by rukopis automaticky převáděl do požadované formy, ale zatím o tom neuvažujeme, třebaže řada časopisů tím již disponuje.

Nechceme tedy Instrukce dále příliš rozšiřovat, aby se nestaly zcela nepřehlednými. Přesto bych rád upozornil – alespoň formou úvodníku – na některé stále se opakující ortografické nedostatky, které nás redaktory zdržují. Nejedná se o zcela zásadní věci, ale jsem přesvědčen, že i odborné texty by měly mít svou tiskovou kulturu a že by o ni měly Chemické listy pečovat.

Tak například velmi často autoři neznají nebo nepoužívají tzv. tvrdé mezery, které zabraňují, aby se např. hodnota veličiny neocitla na konci jednoho řádku a její rozměr na začátku dalšího. Tato zdánlivá drobnost se často převede i do tiskového programu, působí ve sloupcové sazbě rušivě a redaktor ji musí při korektuře opravit:

.....24000
g mol⁻¹.

Přitom je velmi snadné pomocí CTRL+Shift+mezerník přinutit textový editor Word, aby umístil hodnotu i rozměr na jeden řádek:

.....24000^og mol⁻¹.

Ve Wordu se tato tzv. tvrdá mezera – při zapnutí značce odstavce (obrácené P) – projeví jako nula v exponentu, ale v tisku se neobjeví.

Velmi podobná situace nastane, pokud pisatel oddělí mezerou počet tisíců od nul (to občas s ošklivostí vidám i v novinách):

.....24

000. I zde stačí použít tvrdou mezera:

24^o000.

Kromě tvrdé mezery existuje ještě možnost použít tzv. tvrdou pomlčku (či spojovník). V rukopise totiž působí velmi neobratně, když se na novém řádku objeví exponent, např.:

.....24000 g mol

⁻¹. Někdy to může způsobit přehlédnutí a tím i nedorozumění.

Zde je třeba ono „minus“ vyjádřit právě pomocí tvrdého spojovníku (CTRL+shift+spojovník):

24000 g mol⁻¹.

Stejně rušivě působí, když je takto rozdělen text a pořadové číslo citace, např.:

.....v práci Lawrence a Stonea
17.

To se někdy autorům stává, když číslo citace umístí nikoliv těsně za jméno, ale vloží mezi jméno a odkaz mezeru. Tvrdý spojovník je vhodné použít také v složitějších názvech sloučenin, aby nedocházelo k nepřehledným zápisům, např. typu:

2-ethyl-2-methyloxiran. První lokant by se měl umístit na stejný řádek jako další slovo (či morfém) názvu. U dalších lokantů už to není nutné:

2-ethyl-2-methyloxiran.

Častou chybou, kterou redaktori musí opravovat, je umístění pořadového čísla citace těsně vedle jiné číslovky (hodnoty nějaké veličiny) nebo symbolu, takže celek vypadá jako mocnina, např.:

„...je uvedena hodnota 14,52⁵...“
což někdy může vést i k nedorozumění. Je třeba obě čísla rozlišit:

„...je uvedena hodnota 14,52 (cit.⁵)...“ nebo „...14,52 (viz⁵)“.

Již několikrát jsme v úvodnicích upozorňovali na občas se vyskytující nekulturní způsob používání anglických slov a zkratk v českém textu. Protože se tento nešvar stále znovu v rukopisech objevuje, nebude na škodu, pokud se o něm znovu zmíním. Jde zejména o přejímání anglického slovosledu. Spojení typu „MERCK cena“ nebo „TLC metoda“ mi silně připomíná žargon českých emigrantů v USA – „jel jsem do New York města Ford károu“. Prosím, používejte slovosled typu „cena MERCK“ (nebo ještě lépe „cena společnosti MERCK“), „metoda TLC“ apod. Předřadit anglickou zkratku českému substantivu je možné jen tehdy, pokud tuto zkratku lze při četbě vyslovit jako jednoduché adjektivum, např. vazbu „IR spektroskopie“ lze jistě přečíst jako „infračervená spektroskopie“. Pokud napíšeme „NMR metoda“, museli bychom číst „nukleárně-magneticko-resonanční metoda“, což, jak uznáte, je poněkud neohrabané – proto prosím pište raději „metoda NMR“, tj. „metoda nukleární magnetické resonance“.

Závěrem bych rád vyslovil doporučení, aby se autoři při sepisování více vžívali do role nebohých redaktorů nebo svých stejně nebohých čtenářů a ulehčili jim tak jejich osud. Někdy stačí opravdu velmi málo a rukopis získá na přehlednosti.

Jiří Podešva